

ЛІТЕРАТУРА:

1. Gilmore A. Authentic materials and authenticity in foreign language learning. Language teaching. 2007. Vol. 40, no. 2. P. 97–118. URL: <https://doi.org/10.1017/s0261444807004144> (дата звернення: 09.04.2026).
2. I. Foundations. Handbook of communication competence / ed. by G. Rickheit, H. Strohner. Berlin, New York, 2008. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110199000.13> (дата звернення: 09.04.2026).
3. Mayer R. Multimedia learning. Cambridge University Press, 2020. 320 p.
4. Underwood M. Teaching Listening (Longman handbooks for language teachers). Addison-Wesley Longman Ltd, 1989. 128 p.

Іванілова Дар'я

здобувачка вищої освіти,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Чуприна Катерина

здобувачка вищої освіти

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Науковий керівник: Негода Ліна Олегівна

викладач кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МОВИ: ВЗАЄМОДІЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА СТРАТЕГІЙ МОВНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ У ПОДОЛАННІ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ

Комунікація – це зумовлений ситуацією й соціально-психологічними особливостями учасників процес встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства загалом на основі духовного, професійного або іншого єднання [4]. Вона постає багатовимірним та складним процесом, де поєднуються мовні, когнітивні та емоційні чинники. З психологічної перспективи комунікація охоплює складну систему вербальних і невербальних взаємин, що базуються на прагненні до взаєморозуміння та встановленні емоційних зв'язків [1]. У цьому процесі особистість часто стикається з внутрішніми бар'єрами - невпевненістю або деструктивним страхом припуститися помилки. Ці перешкоди стають особливо відчутними під час спілкування іноземною мовою, де лінгвістичний дефіцит часто посилює психологічну напругу та гальмує природний розвиток діалогу. У подоланні таких труднощів ключову роль відіграє емоційний інтелект, який за Р. Купером є вмінням, що допомагає людині відчувати, зрозуміти та уміло застосувати власні емоції [2]. Він також сприяє кращому розумінню реакцій співрозмовника. Важливе значення мають і стратегії мовної імпровізації (компенсаторні стратегії), що забезпечують гнучкість у спілкуванні. До них належать перефразування, добір синонімів, паузи та невербальні засоби, які допомагають підтримувати діалог в умовах обмеженого мовного ресурсу. Пропонуємо

дослідити цю тему більш детально на основі розробленого опитування, у якому взяли участь 30 студентів. Отримані дані та результати ґрунтуються на їхньому комунікативному досвіді.

Важливим аспектом у дослідженні взаємодії емоційного інтелекту та стратегій мовної імпровізації є поняття комунікативного бар'єра, який трактується як психологічні труднощі, що виникають між людьми в процесі спілкування [3]. Результати опитування виявили, що лише 20 % респондентів почуваються повністю комфортно під час спонтанного мовлення, тоді як удвічі більша частка (40 %) схильна до дискомфорту відчуттів. Найпоширенішими перешкодами у спілкуванні виявилися сором (73 %), невпевненість (73 %) та недостатній словниковий запас (67 %). Це свідчить про те, що мовний бар'єр є не лише лінгвістичним, але й емоційно-психологічним явищем. Окрім цього, більша половина опитаних вказали на емоційне напруження як чинник, що ускладнює процес комунікації. Водночас, коли ця перешкода відсутня, 63 % опитаних заявляють, що тоді імпровізація іноземною мовою дається значно легше.

Важливим складником емоційного інтелекту в контексті комунікації є емпатія, яка вважається важливою для нашої здатності розуміти зміст думок інших людей, а також передбачати й пояснювати, що вони будуть думати, відчувати та робити, і для нашої здатності етично реагувати на інших [5]. Результати проведеного нами опитування підтверджують значущу роль емпатії у живому спілкуванні: понад половина респондентів (53,3 %) зазначили, що завжди помічають настрій співрозмовника, 36,7 % досить часто, і лише 10 % рідко звертають на це увагу. Також 90 % опитаних підтвердили, що розуміння емоційного стану іншої людини безпосередньо допомагає їм краще будувати стратегію розмови. Так, 56,7 % респондентів здатні миттєво інтерпретувати прихований зміст (іронію, сарказм, роздратування) іноземною мовою навіть за умов неповного розуміння лексики, тоді як 36,7 % переважно розпізнають подібні нюанси.

Особливий інтерес становлять дії респондентів у ситуаціях комунікативного збою. 76,7 % опитаних зазначають, що можуть визначити нерозуміння з боку співрозмовника за його мімікою та емоційними реакціями. У разі візуального підтвердження цього стану, близько 70% респондентів миттєво вдаються до стратегій імпровізації, намагаючись спростити лексику та темп мовлення. Емоційний контакт і невербальні засоби комунікації розглядаються як важливі чинники успішної взаємодії, зокрема кивання, зоровий контакт, тон, усмішка тощо. У ситуаціях нерозуміння окремих мовних одиниць 30,3 % респондентів орієнтуються на інтонаційні характеристики мовлення, а 16,7 % – на міміку та жести, що свідчить про використання невербальних компенсаторних засобів. Ці результати корелюють із уявленням про те, що здатність «відчувати» співрозмовника часто може бути навіть важливішою за досконале знання граматики: 43,3 % респондентів поділяють цю думку, тоді як 56,7 % вважають обидва компоненти однаково значущими. Жоден із 30 опитаних не обрав варіант відповіді «ні», що свідчить про те, що

навіть високий рівень володіння мовними засобами не завжди є достатнім для побудови повноцінного та живого діалогу. Отримані результати демонструють високу значущість емоційного контакту в умовах обмеженого мовного ресурсу. Водночас доцільно розглядати його не як заміну лінгвістичної компетенції, а як компенсаторний механізм, що сприяє ефективності комунікації.

Щодо конкретних стратегій мовної імпровізації, то найбільш вживаним виявився перифраз: 73,3 % респондентів часто використовують його як основний компенсаторний прийом. У разі забування конкретного іменника (наприклад, «парасолька»): 70 % опитаних миттєво обирають функціональний опис предмета («те, що захищає від дощу»). Такий підхід свідчить про розвиток високої когнітивної гнучкості, де акцент зміщується з пошуку конкретної лексики на успішну передачу змісту. Окрім перифразу, актуальними залишаються й інші методи імпровізації, хоча вони використовуються рідше. Зокрема, 13,3 % респондентів вдаються до апроксимації, використовуючи більш загальні поняття, а 10 % застосовують соціальну стратегію, звертаючись за допомогою до співрозмовника. Використання пауз та «слів-філерів» (80 %) також постає як прийом, що дозволяє підтримувати динаміку мовлення та уникати тривалих пауз, які могли б перервати контакт.

Особливої уваги заслуговує вплив досвіду мовної імпровізації на психоемоційний стан майбутніх фахівців. Дослідження показало позитивну зміну ставлення до комунікативних труднощів: замість стресу 63,3 % респондентів відчують «азарт винахідника» у ситуаціях успішного порозуміння за допомогою мінімального мовного ресурсу. За оцінками студентів, такий досвід сприяє розвитку креативності (90 %), аналітичного мислення (76,7 %), когнітивної гнучкості та стресостійкості (по 70 %). Важливо підкреслити, що ефект від розвитку комунікативної винахідливості має універсальний характер: 80 % респондентів помічають позитивні зміни навіть у рідній мові, зазначаючи, що стали краще пояснювати складні речі. Водночас аналіз відповідей виявив цікавий аспект взаємовпливу мов: у ситуаціях спонтанного мовлення, коли виникає труднощі з пошуком слова в рідній мові, студенти все частіше вдаються до використання запозичень (зокрема англіцизмів). Це свідчить, що іноземна мова стає «резервним» ресурсом для підтримки комунікації.

Отже, результати опитування свідчать, що емоційний інтелект і невербальні засоби комунікації відіграють важливу роль у подоланні мовного бар'єра під час вивчення іноземної мови. Найбільш поширеною компенсаторною стратегією є перифраз, що відображає пріоритетність передачі змісту над точним добром лексичних одиниць. Встановлено, що страх припуститися помилки та недостатній мовленнєвий запас залишаються основними факторами, які обмежують активність студентів у спонтанному мовленні. Водночас використання компенсаторних стратегій, а також опора на інтонацію, міміку, жести та контекст сприяють розвитку когнітивної гнучкості, креативності та комунікативної адаптивності, що виходить за межі іншомовного спілкування і може позитивно впливати навіть на комунікацію

рідною мовою. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці вправ, спрямованих на розвиток комунікативної гнучкості студентів. Доцільним є тренування вмінь швидко перефразовувати думку, пояснювати її іншими словами та імпровізувати в ситуаціях, коли бракує потрібних мовних одиниць; окрему увагу слід приділити розвитку емоційного інтелекту. Такі підходи можуть сприяти підвищенню впевненості у контексті спонтанної іншомовної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА/REFERENCES

1. Беляков О. О. Роль засобів масової комунікації у формуванні екологічної політики. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=book.index&book=28> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Дерев'янко С. П. Феноменологія емоційного інтелекту : навч.-метод. посіб. Чернівці : Поліграф, 2016. 312 с.
3. Психологічний словник / уклад.: В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова ; за ред. Н. А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 314 с.
4. Різун, В. В. Теорія масової комунікації [Електронний ресурс] : підручник / В. В. Різун. Київ : Просвіта, 2008. 260 с.
5. Empathy: Philosophical and Psychological Perspectives / ed. by A. Coplan, P. Goldie. Oxford : Oxford University Press, 2011. URL: <https://academic.oup.com/book/7325> (date of access: 15.04.2026).

Шаюк Софія

здобувач другого рівня вищої освіти,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,

Науковий керівник: Задорожна І. П., доктор педагогічних наук,

професор кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Володіння лексикою є необхідною передумовою ефективної мовленнєвої діяльності. Формування лексичної компетентності передбачає формування в учнів навичок правильного вживання і розуміння іншомовної лексики на основі зв'язків між слухомовленнєвомоторною і графічною формами слова і його значенням, а також зв'язків між словами англійської мови [1, с. 30]. Старший шкільний вік характеризується розвитком абстрактного мислення та метакогнітивних стратегій, що створює сприятливі умови для опанування мовою загалом та її лексичним аспектом зокрема.

Засвоєння слова передбачає утворення в півкулях головного мозку комплексу нервових зв'язків між зоровою, слуховою і руховою ділянками кори. Розуміння слова забезпечується його слуховим та зоровим образами; вживання – інтеграцією слухового, зорового, мовленнєво-рухового образів [1, с. 39].